

biblia egy népsége, a *chet* vagy *het* nép. Ez pedig az ismeretes *chetim* nép, melyet Josephus görögül *χεθιμ*-nek ír, Antiq. I. 6, 1. Knobel Völkertaf. 95.; kijelenti ott Josephus a *χεθιμ* és *skytha* szók azonságát is, ha igaza van Lakatosnak ezekben: „Beszédemnek bizonyosága, folytatja Josephus, Cyprushan egy város, mely *Citius* nevét föntartotta; kik görög nevet is adának neki, *Cithimnek* mondták, és így ki nem kerülni a *Scythii* nevet“. A magyar író kérde aztán: „Kivántatik-e ennél világosabb historiai adat a görög *Skytha*, latin *scita* (így) és magyar *sziltya* eredeti kifejezésére“? A magy. nem. eredeti hona 25—6. E palaestina *hét* nevű nép gyakran képviseli a palaestina híres *hét* népséget, mint ebből látod: „*Das Land der Hethiter* steht

für ganz Kanaan. Jos. 1, 4.“ Raumer Palästina 322.; és ebből: „Das Buch Josua (1, 4.) bezeichnet Kanaan überhaupt als *das Land der Hethiter*“. Knobel ih. 322.; végre hazánkia, ki a kérdéses népről sokat beszélt, ezeket írja: „Azonban a köz-eredet miatt, mint eléggé tudatik, mind a *hét nép* néha *Chitthaeus* és *Chethaeus* nevet visel“. Tud. Gyűjt. 1834. X. 111. A bibliai „septem gentes“-ről, köztök a *Hethaeus*ról is, l. Rajzol. §. 142.

Bezárom leveletem a most idézett író e kerek szavával, nála bővebben indokolltal, és számításunkat szintugy támogatóval mint földéríteni képpel: „Azt se feledjük, hogy lakott Palaestinában *scythia* nemzet is“. Tud. Gyűjt. 1854. X. 116.

Szabó István.

ELEMI OKTATÁS S NÉPNEVELÉS.

Egy tanfelügyelő esperesnek jóakaratu figyelemztetése kerülete tanítói személyzetéhez.

Mészáros Imrétől.

I. A tanító iskolai teendői a vallásbeli oktatás körül.

(Befejezés.) A vallásos nevelés terén még igen helyesen működik és nagy érdemeket szerezhet a tanító azzal, ha az egyházi éneklést a népiskolában kellő szorgalommal és ügyességgel tanítja és megszeretteti. Önök, t. Tanító urak, mióta iskolában működnek, mint segédek, sőt némelyek mint iskolamesterek is több állomáson megfordultak. Ugyan mondják meg, nem tapasztalták-e, hogy az a nép, mely az egyházi énekeket tudja és örömet s kellő hangulattal zengedezi, rendszerént istenfélőbb, jámborabb, nyugodtabb lelkű, felebarát-szeretőbb, általában vallásosabb és mondhatni, anyagilag is türhetőbb állapotban van. De ezen nincs mit csodálkoznunk; mert a szent énekekben egygyel több emeltyűjét bírják a hiterkölcsei haladásnak. Ugyanis ezen szent énekek a legfontosb hit- és erkölcstani igazságokat foglalják magukban, és pedig kellemes alakba öltöztetve, miértis annál biztosabban és erősebben hatnak a szívre; s minél gyakrabban zengedeztetnek, tartalmuk annál inkább behat az éneklő lelkébe s azt tisztítja és emeli, a benne kifejezett érzetekkel öszhangzó rezgésbe hozván a szívnek minden húrját, s az akaratot eltökélésre bírja, az énekekben nyilatkozó érzület szerint cselekedni és élni.

A szent énekek tudása és zengedezése kétségtől hasonló üdvös eredményeket szül a gyermekcsereg kedélyében is, s a teendőinek világosabb tudatára jutott keresztény növelészet épen ezen oknál fogva kíván az éneklésre népiskoláinkban is nagyobb gondot fordíttatni. Hála Istennek, nem lelketlen, bamba, hanem legnagyobb részént érzékeny és fürge magyar gyermekekkel van dolgunk, kik ösztönzés nélkül is örömet énekelnek, s nem ritka eset, hogy játékaikat is énekléssel fűszerezik. Oh, kedves Tanító urak, használják föl a gyermek szívének ezen magában is örvendetes természeti hajlamát annak erkölcsi nemesítésére!

Mit kellene tehát e részben tenni? Legelőször is ama gyönyörű magyar szent énekek közül, melyeknek, szép bizonyítványaul őseink vallásossága- s műzslésének, bővében vagyunk, tegyünk okos választást¹⁾. Hogy a kiszemeltek közt egy-két, nagymise alatt éneklendőnek, s a hét minden napjára kettőnek (melyek egyike úrfölmutatás után mindenkor a szent áldozatra vonatkozzék), továbbá minden neve-

zetes ünnepre, azonfölül a bold. Szüzre stb. tartozóknak s nagybőjtieknek is kell lenni, magában értetik. Ezek szövegét a gyermekekkel egész terjedelmében tanultassák be, helyes hangnyomatéku előmondás után; könyvből vagy írásból sohase énekeltesse velök először azért, mert így az olvasni nem tudók nem igen vehetnének részt az éneklésben; másodsor mert az énekgyűjteményt megvenni nincs mindenkinek tehetségében; azután meg tudjuk, hogy mi magunk is csak azt bírjuk kellő kifejezéssel énekelni s elszavalni, amit könyv nélkül tudunk. Ha naponkint csak egypár verset tanulnak is be, rövid idő alatt tetemes ének-szöveggel rendelkezhetnek. Betanultatás közben arra is legyen gondjuk, hogy a gyermekek a szöveget jól megértsék, mire gyakran rövid emlékeztetés is elegendő lesz, p. o. e versszaknál: Izrael fiait ki megoltalmaztad, ellenségnek földén mannával tápláltad, táplálj minket szent testeddel stb., Izrael népének csodateljes táplálására a pusztában. — Az így betanult s megértett énekszöveg bő forrása lesz az élet bármily eseteiben a vallásos emelkedés- és vigasztalásnak. Példaul: szorongattatás idején mily jól esik a hívő léleknek e versszakra emlékeznie: „Tebenned van reményünk, életünk, egészségünk, egyedül csak téged kérünk, légy segítségünk“. De e forrásból meríteni is jó korán tanítsák és szoktassák meg gyermekeiket; példaul, mikor az iskolából látják, hogy a pap az Oltáriszentséget beteghez viszi, a nagy szentség rövid imádása után énekeljék velök a következő versszakot: „Add, hogy készen lehessünk, jó kimulást nyerhessünk, e világból ha kitörlesz, veled élhessünk“; vagy ezt: „Halálunk óráján, add, hogy téged méltán, hittel reménységgel, s buzgó szeretettel vehessünk itt ez életben, holtunk után az egekben dicsérjünk szüntelen“ stb. A gyermek ily utmutatás és megszoktatás után magától is föl fogja találni a kedély állapotának megfelelő táplálékot énekkészletében — nagy lelki épülésére. Legyen szabad megemlítenem, hogy magának a pünkösdi „Jő el Szentlélek Isten“ kezdetű éneknek egyes szakaira is, életem viszontagságaiban a csendes megnyugvás és vigasz érzete nagy mértékben föl-fölfakadozott szívemben.

A tanítótól, még ha rendesen nem volna vagy nem vágyódnék is idővel kántorrá lenni, joggal megkivántatik, hogy hangjegyek szerint tudjon énekelni. E képesség tekintetében némely kivált falusi tanítóinkban még igen sok a kívánnivaló. Fiatalságukban nem igen követelték ezt tőlök, s most előhaladt korukkal mentegetőznek. Igaz, a közmondás szerint nem tanulja azt meg János, mit Jancsi nem tanult meg. De kedves Tanító urak, hát az oktatástan helyesebb szabályait nem tanulták-e meg s nem tanítanak-e

¹⁾ Az annyira ohajtott egyformaság tekintetéből is talán Tárkányinak már nagy téren forgásban levő szövegéből.

jelenleg már azok szerint? . . . Vagy újabb időkben a korosabb papok- s világi hivatalnokoknak is nem kellett-e sokat tanulniok, hogy teendőiket, amint kívántatott, úgy végézhessék. A közmondás, hogy a jó pap holtig tanul, a mesterre és tanítóra is igen ráillik, már csak ama szoros viszonynál fogva is, melyben a paphoz állanak. Azon szép előnyt, hogy templomban az ének vezetését a tanítóra bízta az egyház, nagyobb mértékben illenék megbecsülni. Ritkaságok ritkaságának mondhatjuk, ha a naturalista, ha még oly jó zenészi hallással bír is, kellő szabatossgal tud énekelni.

Azonban ezzel épen nem azt akarom mondani, amit némely zeneértő tanítókból tapasztalni, hogy t. i. mikor gyermekeiket énekelni tanítják, az éneklés művészeti oldalát tartásuk inkább szemmel, mint annak szellemi erejét és hatályát a szívre. A tanító értsen ugyan az éneklés művészetéhez, de azért épen nem szükséges, hogy p. gyermekeiket kivált falusi iskolában hangjegyekből tanítsa énekelni. A gyakorlat emberei ¹⁾ őszinte vallomása szerint, énekelni hangjegyekből tanult gyermekek mindamellett, hogy a hangjegyek előttük vannak, mégis többnyire csak hallás után énekelnek s a hangjegyekből éneklést igen rövid idő múlva egészen elfelejtik, mi annál természetesebb, minthogy a későbbi gyakorlati élet ezen hangjegyek szerénti éneklésre semmi ösztönt és tért nem nyújt nekik. Azért kedves Tanító urak, iparkodjanak ugyan maguk az éneklés művészetébe behatolni, de gyermekeiket énekelni csak hallás után tanítsák. Egy az, hogy az így betanított gyermek örömessebb énekel; más pedig, hogy így, előadandó alkalommal, azonnal képes lesz ügyességét bemutatni; nem kell a hangjegyeket fölkeresni hogy énekelhessen; azonfölül gyakorlott hallérzékénél fogva a jó dallamokat könnyen megtanulja s meg is tartja elméjében. Ne is tartsanak Önök azon vádtól, mintha ez a hallérzék kiművelését kiválóan eszközölő énekléstanítás Önöket merő idomárokká aljasítaná. Ezt oly kevéssé lehet lelketlen idomárlatnak (Dressur) mondani, mint azt, ha a gyermek tudatosan követi tanítója életének jó példáját. A hangjegyekből való éneklésbe népiskolákban legfőleg a felső osztály tanoncát lehetne begyakorolni. Amit énekelni-tanításban a vallásos nevelés előmozdítására Önök tehetnek és tenni tartoznak, abban áll, hogy gyermekeiket az ének szövegének betanulása- s megértésére s a dallamok elsajátítására vezessék s szívöket a szöveg- és dallamban kifejezett érzeményekre buzdítsák, s éreztessék velök, hogy a szent énekek bő kútforrásai az emberi szív megnyugtató- s vigasztalásának az élet bármely viszonyaiban.

Ne foszszák meg magukat kedves Tanító urak s ne foszszák meg az anyaszentegyházat, növendékeinket s a jó-érzésű embereket az örömtől, sőt, kezefogva a hitelemző lelkiatyákkal, azon legyenek, hogy az iskolában jól képezett fiatalság- és népnek ajkairól ne csak templomban, de esténként kivált a szent szobrok és kápolnák s különben a házi tűzhelyek körül és mezőn is ájtatosan zengjenek a szent énekek, s vizshangjaikkal, mint sz. Jeromos idejében, töltsenek be erdőt és ligetet, várost és magányt — Isten dicsőségére! — s legyenek meggyőződve, hogy a nép keresztény jámborsága új erőre kap és kebelében a vallásosság és erkölcsi élet mélyebb gyökeret ver s — dacára a minden szeglethől seregeseen előtóduló csáboknak — erőteljesb tettekben fog nyilatkozni, ami ismét szellemi s anyagi emelkedését sőt magát népeletét is biztosítani fogja.

Még az iskolai imádkozás körüli teendőikről kellene

szólnom, hogy a fölvetett tárgy kiegészítő részei mind meg legyenek érintve. De egyhuzomban ennyi elég lesz — s az iskolai imádkozást illetőleg figyelmökbe ajánlom Önöknek azokat, mik utolsó tanácskozmányunk alkalmával fejtegetve, s a „Népöv. Közlemények“-ben „Az isk. imádságokról“ cím alatt közölve voltak.

Azon gondolat, hogy Önök mint tanítók a vallásbeli oktatás- és keresztény nevelésben, e lehető legdicsőbb feladat megoldásában az ur Jézus által alapított egyháznak: kíválasztott segédei, emelje s lelkesítse Önöket, kedves Tanító urak, ebbeli kötelemök lelkismeretes teljesítésére. Isten ve-lünk a viszontlátásig!

Göcseji nevelésügy.

Midőn a göcseji népnevelésre vonatkozó adatokat összegyűjtve e becses Lapokban napfényre hozni elhatáro-zám, nem kis aggodalom szállott meg aziránt, tudom-e hi-ven ecsetelni? . . . Ne riadjunk vissza. Az ügy komoly-sága és az igazságszeretet azt megkívánja, Isten pedig se-gíteni fog munkámban. „Aki kezdette bennetek a jó dolgot, el is végzi“ — mondja sz. Pál. Vegyünk fel egy községet. — Kérem atyafi melyik itt az iskolaház? Tessék t. urnak ide besétálni. Micsoda? ez volna-e? De atyafi ide aligha bemehetek nyugodt kedélylyel; hisz kockára teszem éle-temet! — Nem tehetek róla, más iskola itt nincs. — Elég sajnós, mondtam, és szemügyre vettem külsejét. Kidőlt be-dőlt biz annak az oldala; rongyos fedelén talál a szél mibe kapaszkodni, sőt ha kedve tartja, azt egészen is magához ölelheti, s akár a hetedik faluig viheti. — De mi ez? majd alig látok, szemeim kápráznak! . . . A konyhaajtón ki-rohanó füst majd hogy el nem kerget; pedig még a tanodába is be akarok tekinteni. Lépjünk be. Horrendum! — Majd hogy el nem ájultam. — A roppant gőz és veszélyes me-legségű fojtott levegő azonnal mellemre szállt. A szoba elég kicsiny és setét! — Nem látni biz abban, legkivált té-len. Mennyi világosság is hatolhat be egy akkora ablakon, mint e „Tanodai Lapok“? — Minő rendetlenség; mily pisz-kos kormos falak, mennyi szemet s mennyi nem ide tartozó tárgy! De siessünk szabad levegőre, lehetetlen kiállani! — Ballagjunk át a szomszéd községbe. Kérem atyafi! beszél-hetnék-e a tanítóval? — Megkövetem a t. urat, itt nincs tanító. — De iskola van? — Igen. — Iskolaköteles gyer-mekek is? — Igen. — Hát ki tanítja őket? — *Senki.* — Elég, elég. Isten vele! —

Ime, mily szomorú való, mily vétkes hanyagság! Va-lóban a fájdalom könyeket csikarhatna ki a nemesebbérzé-sűek szemeiből, látván, tapasztalván: mennyire parlagon hever itt a népnevelés. A nevelés még meg sincs eredve; ki keresne tehát haladást? — Hogyan lehetne célt érni ott, hol a cél elérésére szükségelt eszközök hiányzanak! — Já-ratlan, tövissel hintett uton járni nehéz, veszélyes! — Min-denben csak a kezdet nehéz. A népnevelés ügyében pedig az első nehézségekkel megküzdni nem oly visszariasztó; legkivált Göcsejnek ezen részén, hol az egy plébániához tartozó: 9—10 sőt több községnek is csak egy iskolája, egy tanítója van, (vagy bocsánat, csak kellene lenni!). Fiók helységekben tanítóról szó sincs. Legelső szükséglet tehát, egy célszerű, elég tágas iskola építése; mert e nél-kül nem lehet utónemzedéket nevelni. — Ha egyszer a köz-ség eme díszé ott pompázik tiszta fehér falaival, akkor biz-ton remélhető, miszerént a tanoncokra az némi csábinger leend; és seregeseen gyűlendnek az új tanoda falai közé már csak kíváncsiságból is. Azonfelül ki tagadja, hogy a gyer-mek nagyobb hév- s tisztelettel említi azonnal az iskolát, mihelyt annak külseje is ékeesebb? A tanító pedig elég ért-